

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»

Кафедра політичних наук і права

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до індивідуальної навчально-дослідної роботи здобувачів
вищої освіти за *першим* (бакалаврським) рівнем ОПП «Право»

«Основи економіки та господарської діяльності»

Укладач: доцент кафедри політичних
наук і права Полужкова О.В.

Одеса - 2020

УДК: 33.01 (075.8)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського (протокол № 7 від 24.12.2020 року)*

Рецензенти:

Матюк Т.В. – к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва
ОНУ імені І.І. Мечникова

Доброва Т.Г. – к.е.н., доцент кафедри політичних наук і права
ПНПУ імені К.Д. Ушинського

Полуяктова О.В. Методичні рекомендації для підготовки до індивідуальних навчально-дослідних завдань з дисципліни «Основи економіки та господарської діяльності» [для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право»]. Одеса : Вид-во «Університет Ушинського». 2020. 39 с.

Методичні рекомендації містять вказівки щодо написання бізнес-плану, його структуру та пояснення, щодо виконання презентації на тему «Глобальні проблеми людства та шляхи їх вирішення» відповідно до програми.

Складено з урахуванням робочої програми вивчення курсу, методичних розробок ЗВО, а також інших вузів, матеріалів літературних джерел, наведених у рекомендованій літературі.

ЗМІСТ

1	Вступ	4
2	Методичні рекомендації до написання бізнес-плану	6
3	Методичні рекомендації до виконання презентації на тему: «Глобальні проблеми людства та шляхи їх вирішення».	9
4	Система оцінювання	17
5	Рекомендована література	21
6	Додатки	24

1. ВСТУП

Мета навчальної дисципліни: надання здобувачам уявлення основ економічного життя суспільства та господарської діяльності у взаємозв'язку з потребами та інтересами людей; ознайомлення з головними економічними законами та категоріями, які виражають суть, становлення та розвиток різних соціально-економічних систем; усвідомлення загальних основ розвитку економіки, що базується на різноманітних формах власності; аналіз практичних досягнень найбільш розвинених країн та особливостей становлення інформаційної економіки в Україні.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Основи економіки та господарської діяльності» здобувачі мають опанувати знання з таких навчальних дисциплін, як «Історія України», «Сучасні інформаційні технології та мультимедіа».

Очікуванні програмні результати навчання:

ПРН 2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

ПРН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.

ПРН 8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

ПРН 13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

знати:

- суть економічних законів і категорій, їх соціальний зміст та форми прояву;
- наукові основи економічного життя суспільства та засади управління господарською практикою;
- соціально-економічний зміст ринкової економіки та механізм її функціонування;
- принципи раціональної поведінки економічних суб'єктів (споживачів та виробників) в ринкових умовах;
- економічні інструменти господарювання в умовах ринкової економіки (ціноутворення, оплата праці, комерційні розрахунки, інвестиційна діяльність, тощо);
- об'єктивні закономірності функціонування суспільного господарства та важелі впливу держави на макроекономічну кон'юнктуру (зміст бюджетно-податкової та монетарної політики).
- практичні досягнення найбільш розвинених країн та особливості трансформаційних процесів в економіці України;
- структуру та сучасні тенденції розвитку світового господарства і міжнародних економічних відносин;
- особливості інтеграції України в світове господарство.

уміти:

- розкривати та визначати переконливість аргументів закономірностей розвитку суспільного виробництва;
- аналізувати економічні події в суспільстві, для розуміння реалій оточуючого світу й усвідомлення меж можливого в економічній політиці;
- конструктивно-критично мислити та аналізувати економічних подій, що відбуваються в реальному житті;
- знаходити найбільш адекватні форми розв'язання економічних суперечностей та пояснювати характер певних подій та процесів;
- виховувати свідоме відповідальне ставлення до своєї ролі як економічного суб'єкта, громадянина-патріота своєї країни, активного учасника світової економіки;

- приймати раціональні та ефективні рішення як під час реалізації своїх особистих економічних інтересів, так і інтересів соціальної спільноти та країни в цілому й формувати відповідну економічну поведінку.

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

- ЗК1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
 ЗК2 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
 ЗК6 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
 ЗК7 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
 ЗК9 Здатність працювати в команді.
 ЗК10 Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
 ЗК14 Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

Міждисциплінарні зв'язки: «Історія України», «Сучасні інформаційні технології та мультимедіа».

Здобувач допускається до семестрового контролю, якщо він виконав усі види робіт, передбачені навчальним планом на семестр.

Індивідуальне завдання полягає у розробці бізнес-плану та презентації. Метою є детальніше вивчення економіки, а також набуття навичок самостійного прийняття рішень та вміння застосовувати свої знання для вирішення практичних завдань. Окрім цього, здобувачі поглиблюють та закріплюють програмний матеріал, який відповідає теоретичним змістовим модулям, виробляють вміння самостійної роботи з навчальною і науковою літературою, сучасними інформаційними засобами і технологіями, комп'ютерною технікою.

№ з/п	Завдання	Кількість годин	
		Денна	Заочна
	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Мікроекономіка.	10	
1	Розробка бізнес-плану. Якби Ви вирішили розпочати власну справу, то якій організаційній формі бізнесу надали б перевагу і чому?	10	
	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Макроекономіка. Міжнародна економіка.	10	
1	Розробка презентації на тему: «Глобальні проблеми людства та шляхи їх вирішення».	10	
	Разом	20	

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ

Бізнес - це мистецтво витягати гроші з чужої кишені, не вдаючись до насильства. (Макс Амстердам)

Бізнес-планування є однією з найважливіших складових системи фінансового планування на підприємствах, які функціонують в умовах конкурентного середовища, оскільки воно не тільки забезпечує внутрішні потреби підприємства в обґрунтованих кількісних оцінках майбутніх капіталовкладень, а й сприяє залученню надійних інвесторів для їх фінансування.

Бізнес-план – це ретельно підготовлений документ, який розкриває всі сторони господарської діяльності і є формою експертної оцінки доцільності та ефективності здійснення нової господарської діяльності.

Основні завдання розробки бізнес-плану:

1. Оцінка новизни і перспективності підприємницької ідеї.
2. Аналіз слабких і сильних сторін підприємницької ідеї.
3. Визначення витрат, джерел і величини фінансових ресурсів.
4. Побудова концепції підприємницької діяльності та визначення її стратегії.
5. Оцінка кон'юнктури ринку.
6. Вивчення діяльності конкурентів.
7. Визначення ступеня можливого господарського ризику.
8. Пошук надійних партнерів для розробки і реалізації інноваційно-інвестиційного проекту.
9. Прогнозування очікуваних результатів на 35 років.

Бізнес-план повинен бути виражено орієнтований на стратегічний розвиток вашої підприємницької діяльності. Він повинен бути максимально прив'язаний до фінансових можливостей підприємця та прогнозних змін фінансової політики у державі.

Бізнес-план є одним із найважливіших стратегічних документів підприємницької діяльності. Найважливішим стратегічним моментом цього документа є узгодження поставлених завдань і реальних фінансових можливостей.

Бізнес-план необхідний для:

- одержання кредитів у комерційних банках при заснуванні фірми;
- розробки проектів створення нових форм підприємства (об'єднання, відкриття дочірніх компаній тощо);
- залучення іноземних інвестицій;
- приватизації державних підприємств;
- чіткої постановки перспективних завдань перед працівниками фірми;

- успішної роботи маркетологів і фінансових менеджерів.

Опанування технікою бізнес-планування є актуальним завданням. Підприємства повинні чітко уявляти потребу на перспективу у фінансових, матеріальних, трудових та інтелектуальних ресурсах, джерел їх отримання, а також уміти розраховувати ефективність використання ресурсів у процесі роботи.

Сьогодні бізнес-планування є універсальним інструментом прогнозування майбутнього та ефективним інструментом менеджменту, який має застосовуватися не тільки з метою залучення фінансових коштів, а й при управлінні розвитком підприємства, розробці реалістичних виробничих програм, планів злиття, поглинань та ін. Використання цієї універсальної процедури дозволяє значно підвищити конкурентоспроможність підприємств, скоротити тривалість прийняття управлінських рішень, упорядкувати виробничі і фінансові цикли.

Загальносвітова практика бізнес-планування є галуззю, в якій менеджмент, планування, макроекономіка, маркетинг, фінансовий і економічний аналіз, соціальна й особиста психологія, системний аналіз, високі технології є взаємозалежними. За кордоном воно давно стало окремою галуззю людських знань, у якій є свої напрями, школи, багаторічні напрацювання, теоретичні й практичні методики. Ефективне використання цих знань дозволяє успішно організовувати новий і розширювати наявний бізнес, розробляти цілі організації, способи їх досягнення, мінімізувати ризики.

Рис. 1. *Можливості бізнес-плану*

Складання бізнес-плану — нагальна потреба, продиктована виробничою діяльністю. Скласти його повинні фахівці, професіонали при безпосередній участі бізнесмена. Робота над планом — це робота над організацією виробничої діяльності. Вона допомагає керівникові краще все обмірковувати, зважити. При розробці бізнес-плану можна дійти висновку про те, що перешкоди на шляху до успіху надто серйозні. Зрозуміло, цей висновок краще зробити раніше, ніж тоді, коли будуть втрачені гроші і час.

Без бізнес-плану не можна управляти виробничою діяльністю. Добре розроблений план замінює техніко-економічне обґрунтування виробництва. За його виконанням можна робити

висновок про те, чи все відбувається як намічено, і в разі потреби вживати необхідних заходів. Звичайно, навіть найкращий бізнес-план може застаріти, якщо зміняться умови. Наприклад, зовнішні фактори: економічна ситуація в країні, нові вимоги споживачів, поява нових технологій, зміна політики конкурентів, а також події внутрішнього життя підприємства (фірми), зокрема зміни в керівному складі, можуть зумовити потребу в перегляді бізнес-плану. Тому треба вміти відчувати нові тенденції у внутрішньому житті фірми, в галузі, в ринковій кон'юнктурі та вносити відповідні корективи до бізнес-плану. Це дає можливість, не змінюючи мети, шукати шляхи її досягнення.

У бізнес-плані формулюються перспективи та поточні цілі реалізації ідеї, оцінюються сильні і слабкі сторони бізнесу, наводяться результати аналізу ринку та його особливостей, викладаються подробиці функціонування підприємства за цих умов, визначаються обсяги фінансових і матеріальних ресурсів для реалізації проекту.

Орієнтовна типова структура бізнес-плану:

1. Резюме – стисле викладення ідеї та особливостей діяльності, якою збирається займатися фірма: актуальність даного проекту, аналіз ринкового середовища і визначення ринкової ніші.
2. Продукція чи послуги: опис та функціональні призначення, переваги та особливості, акцентуація на вигоді для споживача придбання саме цього товару.
3. Оцінка ринку збуту: покупці, місткість і динаміка ринку, фактори.
4. Конкуренція: основні конкуренти, їх сильні і слабкі сторони, переваги фірми порівняно з ними.
5. Маркетинг-план: стратегія маркетингу, основний напрям діяльності, торгівельна політика, ціноутворення, сервіс, реклама.
6. Виробничий план: виробничий процес, приміщення, технічні характеристики устаткування та обладнання, постачальники основної сировини та матеріалів, план підготовки та введення виробництва в експлуатацію.
7. Організаційний план: форма організації бізнесу, керівники фірми, команда менеджерів та консультантів, система оплати праці, соціальна політика підприємства.
8. Юридичний план: форма власності та правовий статус.
9. Оцінка ризику і страхування: можливий ризик і його мінімізація, страхування.
10. Фінансовий план: розрахунки вартості продукту, обсягів реалізації, загальних витрат, чистого прибутку, рух готівки, проект балансу, розрахунок беззбитковості.
11. Стратегія фінансування, потреба у фінансуванні, повернення інвестицій.
12. Оцінка очікуваного прибутку і збитків, розробка балансової відомості, формулювання висновків, узагальнення ключових положень бізнес-плану.

Фундаментально обґрунтований бізнес-план є базою бізнес пропозиції, яка обговорюватиметься із партнерами і відіграватиме вирішальну роль у пошуках інвесторів та кредиторів, від яких значною мірою залежатиме можливість вербування на підприємство досвідчених менеджерів та кваліфікованих спеціалістів.

В Україні невід'ємною частиною нового підприємництва було техніко-економічне обґрунтування доцільності і реалізації будь-якого проекту. Практично ця форма і переросла сьогодні у форму бізнес-плану. Враховуючи реалії українського ринку, бізнес-план повинен спиратися перш за все на конкретно існуючий проект виробництва певного товару (продукту чи послуги), всебічний аналіз виробничо-господарської діяльності аналогічного типу (ситуаційний аналіз), результати дослідження конкретних інноваційних проектів.

У практичному житті не існує єдиної форми бізнес-плану, бо останній залежить від специфіки бізнесу, особливостей проектованої діяльності, її масштабів. Розробка бізнес-плану фактично є спробою створити так звану модель, майбутньої підприємницької діяльності, до якої життя, безперечно, внесе свої корективи. Але, зрозуміло, що чим менше похибок буде допущено на стадії проектування, тим менше неприємних несподіванок очікуватиме потім.

Розглянемо макет спрощеної структури бізнес-плану (Додаток 1).

3.МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЇ НА ТЕМУ «ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ».

Тему глобальної проблеми кожний здобувач вибирає за бажанням, щоб вона була йому досить цікавою.

Упродовж підготовки презентації Ви з'ясуєте:

- зміст поняття глобальні проблеми людства;
- сутність, причини виникнення, особливості кожної з глобальних проблем, можливі шляхи їх розв'язання;
- можливі наслідки прояву глобальних проблем на сучасному етапі розвитку суспільства.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ, ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ

Презентація (від англ. presentation – представлення, показ) – це набір картинок-слайдів на певну тему, який зберігається у файлі спеціального формату. Кожен слайд містить довільну текстову, графічну, відеоінформацію, анімацію, звук, діаграми та графіки, табличні й інші матеріали. Мультимедійна презентація створюється за допомогою програми PowerPoint.

Однією з найпоширеніших помилок при створенні презентацій є бажання помістити у презентацію велику кількість відомостей, графічних зображень та анімаційних ефектів, які лише відвертають увагу слухачів від змісту навчального матеріалу.

Зміст презентацій:

- кожен слайд має відображати одну думку;
- текст має складатися з коротких слів та простих речень;
- рядок має містити 6 – 8 слів;
- всього на слайді має бути 6 – 8 рядків;
- загальна кількість слів не повинна перевищувати 50;
- дієслова мають бути в одній часовій формі;
- заголовки мають привертати увагу аудиторії та узагальнювати основні ідеї слайда; у заголовках мають бути і великі, і малі літери (а не тільки великі);
- слайди мають бути не надто яскравими – зайві прикраси лише створюють бар'єр на шляху ефективного передавання даних;
- кількість блоків статистичних даних на одному слайді має бути не більше чотирьох;
- підпис до ілюстрації розміщується під нею, а не над нею;
- усі слайди презентації мають бути витримані в одному стилі.

Глобальні проблеми та шляхи їх вирішення

Перед сучасним людством постав цілий ряд проблем, що завдяки масштабності і важливості для життєдіяльності людей одержали назву глобальних. Глобальні проблеми людства – сучасні проблеми існування і розвитку людства в цілому.

Глобальна економіка – якісно новий стан світової економіки, яка поступово перетворюється у цілісний глобальний організм, поєднаний гігантською виробничо-збутовою мережею, глобальною фінансовою системою, планетарною інформаційною сіткою тощо.

Процес глобалізації розгортається під впливом сукупності факторів.

Серед них:

- науково-технічний прогрес, революція в інформаційних технологіях;
- розвиток міжнародної інфраструктури, нових поколінь транспорту і зв'язку;
- поглиблення міжнародного поділу праці, подальший розвиток інтернаціоналізації виробництва;
- геоекономічні та геополітичні трансформації, пов'язані із розпадом соціалістичної системи та посиленням ринкової уніфікації сучасного світу;
- послаблення ролі традицій, соціальних зв'язків і звичаїв, інтернаціоналізація освіти, культурного простору тощо.

Наслідки глобалізації економіки пов'язані з формуванням загальнопланетарного науково-інформаційного простору, глобальних ринків робочої сили, товарів, інформаційних технологій на основі поступового демонтажу торговельних бар'єрів, підписання багатосторонніх торговельних угод тощо. Зростає відкритість та взаємозалежність національних економік, збільшуються обсяги і швидкість фінансових операцій, відбувається становлення єдиного світового виробництва, зростає кількість наднаціональних структур регулювання світового господарства, міжурядових та неурядових міжнародних організацій.

Водночас глобалізація здійснює суперечливий вплив як на окремі держави, так і на світову економіку в цілому. З одного боку вона відкриває небачені раніше можливості економічного зростання на основі:

- прискорення процесу поширення передових технологій, розвитку творчості та нововведень;
- удосконалення механізму розподілу ресурсів, підвищення ефективності їх використання на основі розвитку глобальної конкуренції;
- підвищення якості життя, покращення добробуту сімей, розширення можливостей вибору та доступу до нових ідей, знань;
- посилення міжнародної координації, зменшення загрози міжнародних конфліктів, локальних воїн;
- поширення ідей гуманізму, демократії, захисту громадянських прав та основних свобод людини.

*Водночас глобалізація економіки породжує небачені **загрози та ризики** в результаті:*

- поглиблення нерівності соціально-економічного розвитку країн в глобальних масштабах;
- посилення диспропорцій у світовій економіці, зростання розриву між товарними та фінансовими ринками, загрози глобальних криз;
- зростання конфліктів різного характеру та масштабу, створення глобальної сітки злочинного бізнесу, міжнародного тероризму;
- втрати національної ідентичності, поширення єдиних стандартів на національні культури;
- загострення глобальних проблем.

Глобальні проблеми – проблеми, пов'язані з природно-антропогенними явищами, що виникли у процесі розвитку сучасної цивілізації і мають загальнопланетарний характер як за своїми масштабами та значенням, так і за способами вирішення.

Терміном "глобальні проблеми" (від лат. "глобус" - земля, земна куля) позначаються найважливіші і настійні загальнопланетарні проблеми сучасної епохи, що торкаються людства в цілому.

Серед них:

- запобігання світової термоядерної війни;

- подолання зростаючого розриву в рівні економічного і культурного розвитку між розвинутими індустріальними країнами Заходу і країнами, що розвиваються, усунення економічної відсталості, голоду, злиднів і неписьменності;
- забезпечення подальшого економічного розвитку людства необхідними для цього природними ресурсами;
- подолання екологічної кризи;
- припинення "демографічного вибуху" у країнах, що розвиваються, і демографічної кризи в розвинутих країнах через більш раціональне регулювання народжуваності;
- своєчасне передбачення і запобігання негативних наслідків НТР;
- стримування міжнародного тероризму й екстремізму, поширення наркоманії, алкоголізму і СНІДу;
- вирішення поставлених сучасною епохою проблем освіти і соціального забезпечення, культурної спадщини й моральних цінностей та ін.

При цьому **головне - не упорядкування списку проблем, а виявлення їх походження, характеру й особливостей і, насамперед - пошук науково обґрунтованих і реалістичних у практичному відношенні шляхів їх вирішення.**

Будучи наслідком (а не простою сумою) всього попереднього розвитку людства, глобальні проблеми виступають як специфічне породження саме сучасної епохи (а не минулих епох), як наслідок неприпустимої нерівномірності соціально - економічного, політичного, науково-технічного, екологічного і культурного розвитку в умовах якісно нової, своєрідної історичної ситуації.

Всі глобальні проблеми сучасності взаємозалежні, взаємозумовлені, й ізольоване їх вирішення неможливе. Забезпечення подальшого економічного розвитку природними ресурсами необхідно передбачає запобігання зростаючого забруднення навколишнього середовища, оскільки це веде до екологічної катастрофи. Тому ці проблеми і називаються екологічними, і часто розглядаються як дві сторони однієї екологічної проблеми. Глобальні проблеми характеризуються певною "ієрархією", тобто пріоритетністю одних з них стосовно інших, їхньою співвідпорядкованістю. Без'ядерний, ненасильницький світ є не тільки г вищою соціальною цінністю, але й необхідною попередньою умовою вирішення всіх інших глобальних проблем.

Адже приведення в дію всього 5% нині існуючого в світі ядерного потенціалу достатньо, щоб трапилася непоправна екологічна катастрофа.

Дати реальне уявлення про майбутнє - найважливіше завдання науки. Реалізувати його можливо, лише виходячи з принципів, на яких взагалі тримається весь фундамент наукового знання.

Мова йде, насамперед, про принцип об'єктивності, що передбачає:

- сувору відповідність висновків вихідним передумовам;
- доказовий аналіз реальності без яких-небудь суб'єктивних доповнень до неї;
- знання певних закономірностей, тенденцій історичного розвитку.

Суперечливість процесу глобалізації

Причини виникнення глобальних проблем.

1. Нагромадження величезної виробничої потужності.

Найважливішою причиною, що призвела людство до глобальних протиріч, є в першу чергу нагромадження величезної виробничої потужності. Воно натискло на природу, сприяло виснаженню її ресурсів. Перехід до постіндустріалізму змінив цільові настанови суспільного виробництва. Погоня за максимальною вигодою, перехід до інтенсивного розвитку виробництва супроводжувалися структурними кризами, нерівномірністю розвитку, ростом конфліктності. Цьому сприяв і стрибок у військовій справі, що поставив під загрозу саму людину як біологічну істоту.

2. Науково-технічний прогрес у світі.

Особливе місце в загостренні глобальних проблем займає науково-технічний прогрес. Масштаби його впливу на навколишнє середовище не мають подоби в історії розвитку людства. Природне середовище насичується не тільки відходами виробництва, але і зовсім новими речовинами виробничої діяльності, що не розкладаються під впливом природних процесів. Проблема забруднення навколишнього середовища й утилізації відходів (особливо радіоактивних) придбала планетарний характер.

Науково-технічний прогрес сприяв виникненню і ряду інших проблем, що торкаються інтересів всієї цивілізації: приборкання гонки озброєння, освоєння космосу і Світового океану й ін.

3. Ускладнення процесів взаємодії людини і природи.

Слід зазначити, що з проблемами, але не в глобальному, а в локальному (чи регіональному) масштабі людство зіткнулося давно і вже тоді змушене було шукати шляхи їх вирішення. До певного часу спостерігалася якась гармонія у діях протилежних процесів: одні з них порушували природну рівновагу, інші – відновлювали. Доки незрілими лишалися суспільні відносини, а також засоби праці, відносна гармонія між людиною і природою зберігалася. Але з розвитком продуктивних сил людина дедалі більше оволодівала мистецтвом боротьби із стихійними силами, підкоряючи собі природу, добивалася таких змін у природі, які відповідали б її зростаючим потребам. Тісний взаємозв'язок у відносинах між людиною і природою, суспільством і природою, та всередині суспільства, став виступати як загальна закономірність. *Людина має зрозуміти, що завдаючи своєю діяльністю шкоду природі, вона насамперед завдає шкоду і собі, бо її оточує ця природа. Тобто природа залежить від людини і людина залежить від природи. Якщо вони не будуть співіснувати, то це призведе до світової катастрофи – загибелі людства.*

Класифікація та вирішення глобальних проблем:

1. Проблеми взаємодії природи і суспільства (забезпечення людства сировиною, енергією, продовольством, збереження навколишнього природного середовища, раціональне використання ресурсів Світового океану, мирне освоєння космічного простору тощо).

2. Проблеми суспільних взаємовідносин (відвернення світової термоядерної війни та забезпечення миру, подолання економічної відсталості частини регіонів та країн світу; недопущення регіональних та міжнародних конфліктів; роззброєння і конверсія тощо);

3. Проблеми розвитку людини та забезпечення її майбутнього (приспосовування людини до умов природного і соціального середовища, що змінюється під впливом НТП, подолання епідемій, тяжких захворювань (СНІДу, наркоманії тощо), боротьба з міжнародною злочинністю, наркобізнесом, тероризмом, проблеми демократизації та охорони прав людини тощо).

При всьому розходженні глобальні проблеми мають ряд загальних рис, що дозволяють об'єднати їх у єдине, хоча і внутрішньо суперечливе ціле. Насамперед кожна з них і усі вони, разом узяті, принципово важливі для долі людства, а затримка з їхнім вирішенням погрожує загибелі цивілізації або погіршенням умов життя і виробничої діяльності на Землі. Нарешті, особливість глобальних проблем у тому, що вони можуть бути

вирішені лише на основі зусиль усіх держав світу, тому що абсолютно всі народи зацікавлені в порятунку людства від знищення в ядерній катастрофі, від хвороб, викликаних забрудненням навколишнього середовища й ін. Знайти спільне вирішення цих проблем – значить забезпечити умови виживання всіх народів і можливості подальшого поступового розвитку цивілізації.

Основні форми міжнародного співробітництва у розв'язанні глобальних проблем:

- здійснення спільних проектів і програм по ліквідації зон економічного лиха;
- встановлення уніфікованих норм та правил природокористування;
- роззброєння і конверсія;
- виділення кредитів та допомога країнам, що розвиваються у вирішенні проблем злиднів, голоду, хвороб, неграмотності;
- загальнопланетарні та регіональні угоди під егідою ООН та інших міжнародних організацій тощо.

Вирішення проблем збереження миру.

Останнім часом світове співтовариство зробило серйозні кроки до усвідомлення ірраціональності військово-політичної конфронтації, що може знищити всю сучасну цивілізацію. Крім того, стає очевидним, що мілітаризація різних країн, гонка озброєнь, поглинають значні матеріальні, фінансові, технологічні, інтелектуальні ресурси, що перешкоджає зосередженню зусиль, які можуть бути спрямовані на вирішення злободенних проблем людства. Запобігання новій світовій війні і збереження миру на Землі є самою глобальною проблемою людства на сучасному етапі, оскільки у випадку виникнення глобального військового конфлікту у світі, буквально нашпигованому ядерною зброєю і ядерними технологіями (АЕС і т.д.), всі інші проблеми втрачають свій зміст. Ще в 1961 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію про заборону ядерної зброї на тій підставі, що воно чревате невинуватими жертвами серед мирного населення і тим самим суперечить міжнародному праву і загальноприйнятим нормам людяності. У 1994 році Україна першою серед країн світу відмовилася від ядерної зброї. Ядерну зброю було також вивезено з Казахстану та Білорусі.

Вирішення енергетичних проблем.

На рубежі століть особливо актуальними є заходи щодо змін негативних тенденцій у сфері енергетики. Основні з них наступні:

- підвищення ефективності використання енергії (при сучасному рівні техніки і технологій можна зменшити сумарне споживання енергії на 35-45%);
- зменшення шкідливих викидів в атмосферу за рахунок нових технологій очищення відпрацьованих газів;
- зміна структури паливно-енергетичного балансу за рахунок альтернативної енергетики;
- провадження заходів щодо уповільнення темпів росту населення.

Останнім часом значно зросли можливості використання поновлюваної енергії. Енергія сонця, вітру і геотермальна енергія є «чистою» енергією. Вона не забруднює навколишнє середовище, як, наприклад, електростанції, що працюють на викопному і ядерному паливі, і поновлювана, тобто її запаси практично невичерпні.

Вирішення екологічних проблем.

В останні роки намітилися визначені напрямки міжнародного співробітництва в сфері охорони навколишнього середовища. Основні з них наступні:

- створення міждержавних банків екологічної інформації;
- створення міжнародних фінансових фондів охорони навколишнього середовища;
- участь держав у міжнародній мережі глобального економічного моніторингу;
- співробітництво в справі ліквідації наслідків екологічних і техногенних катастроф;

- узгодження національної екологічної політики і природоохоронних екологічних програм з метою обмеження їх можливого негативного впливу на розвиток міжнародних економічних відносин;
- об'єднання міжнародних організацій, їхніх фінансових зусиль для вирішення глобальних проблем охорони екосистем;
- координація національних природоохоронних заходів з урахуванням екологічної взаємозалежності держав;
- співробітництво для використання й експлуатації природних ресурсів і умов, що відносяться до категорії «спільної спадщини людства» (Світовий океан, Антарктида, північний басейн, космічний простір);
- співробітництво в наукових дослідженнях з екологічної тематики.

Ведучі міжнародні організації, що займаються охороною навколишнього середовища: «Рада Землі», Інститут спостережень за Землею, «Друзі Землі», «Зелений альянс», Міжнародна організація «Грінпіс», Міжнародне агентство енергетики, Організація охорони природи водного світу, Організація по порятунку тропічних лісів, Організація «Дерева заради життя», Всесвітній союз охорони природи, Всесвітнє суспільство охорони тварин, Всесвітній фонд дикої природи і інші.

Глобальна проблема деградації навколишнього середовища, як і решта глобальних проблем, для успішного вирішення потребує регіонального підходу, детального розгляду ситуації в окремих країнах і регіонах, пошуку особливих напрямків і заходів щодо її вирішення в конкретних природних, соціальних та економічних умовах.

Вирішення проблеми росту населення.

В даний час реальним шляхом вирішення проблеми перенаселення планети є регулювання чисельності населення. Уряди більшості країн, що розвиваються, прагнуть знизити народжуваність за допомогою сполучення економічного розвитку і планування родини. В міру індустріалізації країни спостерігається перехід від швидкого росту населення до більш повільного нульового приросту або навіть до скорочення чисельності населення. Однак без швидкого і стійкого економічного розвитку багато країн, що розвиваються, будуть не в змозі здійснити демографічний перехід. Програми планування родини припускають створення спеціальних консультацій і медичних служб, що допомагають сім'ї вирішити, скільки і коли мати дітей. Вони є найважливішим фактором зниження народжуваності в густонаселеному Китаї й Індонезії й у ряді країн, що розвиваються, населення яких не настільки численне. У Китаї здійснюється примусова політика «одна родина – одна дитина».

Вирішення продовольчої проблеми.

Із самого виникнення глобальної продовольчої проблеми точилися дискусії про шляхи її розв'язання. Незважаючи на певні розбіжності, мова йде про основні такі шляхи – екстенсивний та інтенсивний.

Екстенсивний шлях полягає насамперед у подальшому розширенні пасовиськ, орних, рибпромислових та інших угідь. За окремими даними, світова площа сільськогосподарських земель за 1980-2000 рр. зросла з 4,4 млрд. до 5,1 млрд. га. У середньому на душу населення у світі приходить 0,3 га ріллі – основного джерела одержання продовольства. За останні роки площі ріллі скорочуються абсолютно, не говорячи вже про відносне скорочення (на душу населення), у зв'язку з зростанням населення, особливо в країнах, що розвиваються. Інтенсивний шлях розв'язання продовольчої проблеми передбачає механізацію, хімізацію, підвищення енергоозброєності сільського господарства, використання високоврожайних сортів сільськогосподарських культур, найбільш продуктивних порід тварин – тобто застосування всіх тих засобів, які дають змогу збільшити віддачу землеробства й тваринництва навіть при зменшенні сільськогосподарських площ. Значну роль у розв'язанні продовольчої проблеми відіграють різноманітні міжнародні організації, передусім спеціалізовані установи ООН – продовольча і сільськогосподарська організація (ФАО), яка об'єднує близько 190 держав світу, та Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку. У відповідності зі статутом ФАО основними цілями її діяльності є: поліпшення харчування і

підвищення життєвого рівня людей; забезпечення зростання ефективності виробництва і розподілу продовольчих продуктів; оптимізація умов життєдіяльності сільського населення; сприяння розвитку світової економіки.

Вирішення проблеми тероризму.

Тероризм це одна з найнебезпечніших проблем людства, тому вона потребує швидкого її вирішення. Основні шляхи вирішення цієї проблеми полягають у: відтворенні стійкого блокового світу; попередженні; блокуванні тероризму на початковій стадії і недопущенні його становлення і розвитку структур; недопущенні ідеологічного виправдання терору під прапорами "захисту прав нації", "захисту віри" і т.п.; розвінчання тероризму всіма силами ЗМІ; передачі всього керування антитерористичною діяльністю найбільш надійним спецслужбам при невтручанні в їхню роботу будь-яких інших органів керування; використанні договору з терористами тільки цими спецслужбами і тільки для прикриття підготовки акції по повному знищенню терористів; ніяких поступок терористам, жодного безкарного теракту.

Вирішення проблеми міграції населення.

Зростаюче значення в загальносвітових міграційних течіях набуває інтелектуальна міграція. Хоча точної статистики про її розміри немає, але за оцінками, кількість іммігрованих в розвинені країни вчених і спеціалістів з вищою освітою постійно зростає. За оцінками до початку третього тисячоліття в світі налічувалось близько 168 млн. іммігрантів. В деяких країнах іммігранти становлять суттєву частину населення. В США їхня частка досягає 20%, в Швейцарії – 15%, в ФРН і Австрії – по 9%, в Франції – 7,5%. Більшість держав гостро потребують у притоку робітників з-за кордону. Тільки підтримка кількості працездатного населення в решті решт на постійному рівні країнам ЄС щорічно потрібно не менш 1,6 млн. іммігрантам. До початку XXI ст. головними центрами міграційних потоків були США і Західна Європа. В 90-ті роки до США в'їхало понад 9 млн. легальних і близько 2-ох млн. нелегальних іммігрантів. Більш локальним регіональним центром тяжіння мігрантів можна назвати Австралію.

З переходом на нові ринкові відносини Україна зіштовхнулася з серйозними проблемами. Серед яких – проблема "відпливу умів", тобто відтік висококваліфікованих робітників за кордон. Корпораціям і державним службам західних країн вигідніше придбати вже готових спеціалістів з інших регіонів, ніж навчати їх у себе.

Вирішення проблем освіти.

Вирішення проблем освіти у світі полягає у:

- достатньому фінансуванні наукових закладів та досягнень;
- демократизація шкіл;
- підвищення заробітної плати викладачам;
- гуманізація освіти;
- підвищення кваліфікації дорослих;
- використання ПК;
- ліквідація неграмотності у бідних країнах.

Розвиток країн світу як незалежних, демократичних, економічно стабільних держав миру неможливий без повноцінного розвитку освіти.

Вирішення проблем СНІДу.

За оцінками експертів ООН, для подолання поширення епідемії необхідно виділяти від 7 до 10 млрд. дол. щорічно. У бідних країн таких грошей просто немає, а багаті країни, заспокоєні визначним зниженням темпів поширення СНІДу серед своїх громадян, не особливо поспішають їм на допомогу. Проте, урядові заклади деяких розвинених країн і окремі корпорації на добровільних початках уже надають бідним країнам значні партії медикаментів безкоштовно. Лікарі всього світу працюють над розробкою ліків проти СНІДу, але таких щоб повністю виліковували від цієї хвороби ще не знайдено. Пошук світовим співтовариством ефективних засобів боротьби із самою небезпечною хворобою сучасності продовжується.

Передумовою розв'язання глобальних проблем виступає перегляд і перебудова системи міжнародних відносин на засадах загальнолюдських цінностей, об'єднання зусиль та ресурсів людства на основі усвідомлення єдності інтересів та спільної відповідальності перед майбутніми поколіннями.

4. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ З ПРЕДМЕТУ «Основи економіки та господарської діяльності»

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні заняття	0 балів	Здобувач не бере участі в практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; дає неправильну відповідь на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1 бал	Здобувач іноді частково виконує завдання практичних занять і домашньої/самостійної роботи; допускає істотні помилки під час відповідей на запитання; показує пасивну роботу на практичних заняттях, не спроможний пояснити зміст застосовуваного понятійного апарату, показує не вміння публічно представляти матеріал
	2 бали	Здобувач оперує категоріальним апаратом та теоретичними положеннями відповідної теми. Здатен використовувати теоретичні знання для оцінки практичних ситуацій. Припускає помилки при розв'язанні економічних задач та тестів.
	3 бали	Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Здобувач володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, допущені окремі неточності. При відповіді на проблемні питання здобувач висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій ситуації. Матеріал викладено правильною мовою, але присутні окремі граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.
	4 бали	Здобувач виконує всі завдання практичних занять і домашньої/самостійної роботи; демонструє глибокі знання, дає повні та детальні відповіді на питання під час усного і письмового опитування; бере активну участь у обговоренні питань, користується додатковою науковою літературою; самостійно опрацьовує першоджерела, щоб виконати додаткові завдання; вміє сформулювати своє ставлення до певної проблеми, теми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; активно, дуже добре працює в парі/групі/команді; здатний публічно представити матеріал. Надає правильні відповіді при розв'язанні економічних задач.
Самостійна робота здобувача (усні	0 балів	Самостійна робота не виконана, не зарахована.

відповіді)		
	1 бал	Відповідь фрагментарна. Здобувач має поверхові знання з питання. Пояснює суть окремих понять. Виклад матеріалу не структурований, порушена послідовність та логіка викладу. Здобувач використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. Самостійна робота виконана у неповному обсязі, з суттєвими недоліками. У відповіді наявні фактичні, граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.
	2 бали	Здобувач продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату та теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Здобувач володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань та аргументує її. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою культурою мовлення. Відсутні відповіді граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (презентація)	0 балів	Не зараховуються презентації, які виконані не самостійно або скачені з мережі Інтернет.
	1 бал	Презентація виконана самостійно, проте не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки, або вони взагалі відсутні, тема не розкрита, робота не відповідає обсягу її оформлення не відповідає вимогам.
	2 бали	Презентація виконана самостійно, оформлення відповідає вимогам із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно автор(ка) пояснює матеріал впевнено і за допомогою викладача виправляється, змістовний матеріал представлений гідно, у висновку сформульовані загальні висновки, тема розкрита загалом із незначними прогалинами, робота відповідає обсягу, інформація на слайдах подана з покликанням на джерела, однак вони оформлені із незначними помилками.
	3 бали	Презентація виконана самостійно, оформлення відповідає вимогам, опрацьована актуальність теми із зазначенням не вирішених раніше аспектів, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, автор(ка) усно та без підгляди пояснює матеріал, змістовний матеріал представлений гідно, у висновку сформульовані самостійні висновки, тема розкрита загалом, робота відповідає обсягу, інформація на слайдах подана із використанням самостійно розроблених схем, малюнків, графіків, містить покликання на джерела, гідно оформлені і актуальні.

	4 бали	Презентація виконана самостійно та оригінально, оформлення відповідає вимогам, актуальність теми повністю розкрита із зазначенням не вирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, гіпотеза власного дослідження, метод відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, автор(ка) вільно презентує матеріал в аудиторії, проте відповіді на питання від аудиторії невпевнені, хоча і вірні. Зміст презентації не перевантажен слайдами з текстовим матеріалом; у висновку сформульовані самостійні ґрунтовні судження, підкріплені фактичними доказами та розрахунками, робота відповідає обсягу, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених малюнків, графіків, містить покликання на джерела, гідно оформлені і актуальні.
	5 балів	Презентація виконана самостійно та оригінально, оформлення відповідає всім вимогам, актуальність теми повністю розкрита із зазначенням не вирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, гіпотеза дослідження, метод відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, автор(ка) вільно презентує матеріал в аудиторії, впевнено відповідає на питання від аудиторії. Зміст презентації не перевантажен слайдами з текстовим матеріалом; у висновку сформульовані самостійні ґрунтовні судження, підкріплені фактичними доказами та розрахунками, робота відповідає обсягу, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених малюнків, графіків, містить покликання на джерела, гідно оформлені і актуальні.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (бізнес-план)	0 балів	Завдання не виконано.
	1 бал	Завдання виконано не в повному обсязі.
	2 бали	Завдання виконано формально, частково без власних роздумів.
	3 бали	Завдання виконано але є частини, які є плагіатом або передруком з мережі Інтернет.
	4 бали	Бізнес-план виконаний самостійно і відповідає обсягу, обґрунтовано актуальність обраної теми, повно і чітко представлені основні теоретичні поняття, в аналітичній частині дано повноцінний аналіз проблеми, що досліджується, її всебічне висвітлення, у висновку сформульовані розгорнуті висновки, тема повністю розкрита, але допущені помилки в розрахунках прибутковості підприємства та відсутні графічні матеріали.
	5 балів	Бізнес-план виконаний самостійно і відповідає обсягу, обґрунтовано актуальність обраної теми, повно і чітко представлені основні теоретичні поняття, в аналітичній

		частині дано повноцінний аналіз проблеми, що досліджується, її всебічне висвітлення, у висновку сформульовані розгорнуті висновки, тема повністю розкрита, але допущені незначні помилки в розрахунках прибутковості підприємства та в графічному представленні беззбитковості фірми.
	6 балів	Бізнес-план виконаний самостійно і відповідає обсягу, обґрунтовано актуальність обраної теми, повно і чітко представлені основні теоретичні поняття, в аналітичній частині дано повноцінний аналіз проблеми, що досліджується, її всебічне висвітлення, у висновку сформульовані розгорнуті висновки, тема повністю розкрита, але допущені неточності в розрахунках прибутковості підприємства.
	7 балів	В роботі обґрунтовано актуальність обраної теми, повно і чітко представлені основні теоретичні поняття, в аналітичній частині дано повноцінний аналіз проблеми, що досліджується, її всебічне висвітлення, у висновку сформульовані розгорнуті висновки, тема повністю розкрита.
	8 балів	Бізнес-план виконаний самостійно і відповідає обсягу, обґрунтовано актуальність обраної теми, повно і чітко представлені основні теоретичні поняття, в аналітичній частині дано повноцінний аналіз проблеми, що досліджується, її всебічне висвітлення, у висновку сформульовані розгорнуті висновки, тема повністю розкрита. Робота грамотно оформлена і представлена до перевірки у визначений викладачем термін.
	9 балів	Здобувач повною мірою розкриває зміст обраної теми. Володіє навиками наукового дослідження. Матеріал поданий грамотно, логічно. Здобувач виявляє самостійність у підборі, аналізі та узагальненні відповідної статистичної та аналітичної інформації. Із розглянутої проблеми зроблені чіткі висновки. Завдання виконано з творчим підходом, містить нешаблонні фрази, розгорнуте, цікаве, відрізняється власними роздумами, висновками, представлено з допомогою презентації.

Модулі	Бали	Разом	0–100
Змістовий модуль 1. Загальні засади економічного розвитку суспільства. Теоретичні основи ринкової економіки.			
Тема 1.	0 - 4	0- 32	
Тема 2.	0 - 6		
Тема 3.	0 - 4		
Тема 4.	0 - 6		
Тема 5.	0 - 6		
Тема 6.	0 - 6		
Змістовий модуль 2. Мікроекономіка.			

Тема 7.	0 - 6	0 - 33
Тема 8.	0 - 6	
Тема 9.	0 - 6	
Тема 10.	0 - 6	
ІНДЗ	0 - 9	
Змістовий модуль 3. Макроекономіка. Міжнародна економіка.		
Тема 11.	0 - 6	0 - 35
Тема 12.	0 - 6	
Тема 13.	0 - 6	
Тема 14.	0 - 6	
Тема 15.	0 - 6	
ІНДЗ	0 - 5	

Шкала оцінювання за всіма видами контролю:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: Підручник: У 2 кн. / С.М. Панчишин та ін. ; за ред. С.М. Панчишина, П.І. Островерха. Київ : Знання, 2013. Кн. 1 : Вступ до аналітичної економії. Макроекономіка. 615 с.
2. Аналітична економія: Макроекономіка і мікроекономіка: Підручник : у 2 кн. / С.М. Панчишин та ін. ; за ред. С.М. Панчишина, П.І. Островерха. Київ : Знання, 2014. Кн. 2 : Мікроекономіка. 390 с.
3. Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. Політична економія: Навчальний посібник / За ред. д.е.н., проф. Г.І. Башнянина і к.е.н., доц. Є.С. Шевчука. Львів : «Магнолія 2006», 2017. 280 с.
4. Дзюбик С.Д., Ривак О. С. Основи економічної теорії : навчальний посібник Київ : Знання, 2014. 423 с.
5. Економічна теорія. Політекономія : підручник / В. М. Тарасевич та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Тарасевича. Київ : Знання, 2012. 206 с.
6. Економічна теорія : підручник / В.Д. Лагутін та ін. ; за заг. ред. В.Д. Лагутіна. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 608 с.
7. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / за ред. В.Д. Базилевича; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : Знання, 2014. 710 с.

8. Економічна теорія: Політекономія: Практикум: Навч. посіб. / за ред. В.Д. Базилевича. Київ : Знання, 2013. 496 с.
9. Макконнелл К. Р., Брю С. Л., Флінн Ш. М. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Учебник. / пер. с англ. Москва : ИНФРА-М, 2016. 1028 с.
10. Макроекономічний аналіз національної економіки. Навчальний посібник. / І.Ф. Радіонова, та ін.. Видавництво: КНЕУ. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2015. 302 с.
11. Мэнкью Н.Г. Принципы Экономикс. Санкт-Петербург : Питер, 2012. 672 с.
12. Мэнкью Н.Г. Макроэкономика. Санкт-Петербург : Питер, 2015. 730 с.
13. Мочерний С.В. Економічна теорія : навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 640 с.
14. Політична економія: Навчальний посібник / за ред. д.е.н., проф. Г.І. Башнянина і к.е.н., доц. Є.С. Шевчука. Львів : «Магнолія 2006», 2017. 280 с.
15. Самуэльсон П., Нордхауз В. Экономика. Москва : ООО «И.Д.Вильямс», 2007. 1360 с.
16. Сучасні економічні теорії Навчальний посібник. / Г. І. Башнянин та ін. Львів: Новий Світ, 2015. 338 с.
17. Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономикс. Москва : Дело. 2005. 864 с.
18. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки: Навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2016. 476 с.

Допоміжна

1. Ажнюк М.О., Передрій О.С. Основи економічної теорії: Навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 368 с.
2. Артеменко Л. Б. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «Економічна теорія». Тернопіль: ТНТУ, 2017. 65 с., система дистанційного навчання Atutor.
3. Бочан І.О. Основи економічної теорії: Інституціональний підхід : навчальний посібник. Київ : Знання, 2012. 211 с.
4. Вибрані праці : у 2 т. : Т. 1 / А. А. Чухно; передм.: Л. В. Губерського, Т. І. Єфименко. Київ : ДННУ Академія фінансового управління, 2012. 557 с.
5. Єфремов Д. П., Федірко Н. В. Економіка суспільного сектора. Навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2014. 351 с.
6. Камінська Т.М. Основи економічної теорії: підручник. 2-ге вид., випр. Київ. 2018. 232 с.
7. Кокарев І. В. Основи економічної теорії : курс лекцій. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 220 с.
8. Круш П.В., Тульчинська С. О. Макроекономіка: навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2008. 328 с.
9. Мазурок. П. П. Історія економічних учень у запитаннях і відповідях : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 478 с.
10. Мельник А.Ф. Макроекономіка та макроекономічна політика: Навчальний посібник Київ : 2008. 699 с.
11. Мікроекономіка: Підручник /За ред.. В.Д.Базилевича. Київ : Знання, 2010. 679 с.
12. Мікроекономіка: Практикум: навч. посіб. / За ред. В.Д.Базилевича. Київ : Знання, 2010. 491с.
13. Мочерний С. В., Устенко О. А. Основи економічної теорії: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Академія, 2009. 502 с.

14. Основи економічної теорії : підручник / за заг. ред. Л. С. Шевченко. Харків. : Право, 2013. 448 с.
15. Полуяктова О.В. Основи економічної теорії. Навчальний посібник. Одеса. 2014. 268с.
16. Райнерт Ерік С. Як багаті країни забагатіли... і чому бідні країни лишаються бідними. Київ : Темпора, 2015. 444 с.
17. Ринок праці та зайнятість в Україні: реалії та перспективи: колективна монографія / За наук. ред. С. Кожем'якіної, С. Калініної. Київ : ІПК ДСЗУ, 2018. 424 с.
18. Сучасні економічні теорії: Навч. посіб. для самостійної підготовки до курсового та комплексного державного екзамену з економічної теорії / Н. П. Мацелюх та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 224 с.
19. Ткач А. А. Інституціональна економіка. Нова інституціональна економічна теорія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 304 с.
20. Чухно А. А., Юхименко П. І., Леоненко П. М Сучасні економічні теорії : підручник. Київ : Знання, 2007. 878 с.

Інформаційні ресурси

Законодавство України – Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
Кабінет Міністрів України. URL: www.kmu.gov.ua
Міністерство економіки. URL: www.me.gov.ua
Макроекономічна статистика. Національний банк України: URL: <http://www.bank.gov.ua>.
Офіційний WEB- сайт МВФ. URL: <http://www.imf.org>
Офіційний сайт Державного комітету статистики України: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
Голос України. Газета Верховної Ради України. URL: www.uammedia.visti.net/golos
Економіка України. Політико-економічний журнал. URL: <http://www.economukraine.com.ua/>
Офіційний сайт Асоціації українських банків. URL: <http://aub.org.ua>.
Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
Бібліотека «Полка бкиниста». URL : <http://polbu.ru/>
Образовательно-справочный сайт по экономике. URL: <http://economics.ru/>

Розглянемо макет спрощеної структури бізнес-плану (Додаток 1).

Макет бізнес-плану

Спрощена методика бізнес-планування для фізичної особи-підприємця

БІЗНЕС – ПЛАН

(назва проекту)

(прізвище, ім'я, по-батькові)

(домашня адреса, телефон)

(дата розробки)

Зміст

Стр.

1. Резюме
2. Юридичний план. Стартові витрати.
3. Маркетинговий план (продукт/послуга)
4. Маркетингова стратегія
5. Менеджмент
6. План виробництва (надання послуги).
7. Фінансовий план (бюджет)
8. Оцінка можливих ризиків.
9. Додаток.

Резюме (Короткий опис проекту)

Назва проекту	 (Коротка назва проекту, що збігається з назвою на титульній сторінці)
Назва підприємства, ПП приватного підприємця, адреса, телефон	
Ціль проекту	
Що буде виготовляти (які послуги) буде надавати Ваш бізнес	 (Вкажіть конкретні види продукції (послуги або роботи), які Ви будете виготовляти)
Місцезнаходження Вашого бізнесу (Місце реалізації проекту)	
Потреба в капіталі для початку діяльності: - всього - власний - залучений	
Фінансові показники проекту	 (Вкажіть суму прибутку за рік, рентабельність і термін окупності Вашого проекту)
Термін повернення залучених коштів	

Юридичні аспекти майбутньої діяльності

1.1 Правова форма здійснення підприємницької діяльності

1.2. Найменування виду ліцензії на плановані види діяльності і її вартість

1.3. Необхідність отримання дозволу на розміщення об'єкта торгівлі («зелена карта»), сфери послуг («блакитна карта»). Вартість.

1.4. Планована форма оподаткування, її обґрунтування

1.5. Необхідність в інших видах дозволів (санепідемстанції, пожежного нагляду, охорони праці, на використання житлових будівель і приміщень в якості нежитлових та ін.)

Стартові витрати на початок бізнесу

№ п.п.	СТАТТІ ВИТРАТ (необхідні розрахунки)	СУМА, грн.
1.	Устаткування (придбання / оренда):	
2.	Приміщення (придбання / оренда)	
3.	Транспорт (придбання / оренда)	
4.	Транспортні витрати	.
5.	Сировина, матеріали, напівфабрикати - комплектуючі	
6.	Офісні меблі	
7.	Комп'ютер, принтер	
8.	Телефон (придбання, установка і т.п.)	
9.	Витрати на реєстрацію (включаючи отримання дозвільної документації)	
10.	Канцелярські витрати	
11.	Господарські потреби	
12.	Реклама	
13.	Охоронна сигналізація (установка і т.п.)	
14.	Страховання	
15.	Інші початкові витрати: - закупівля партії товару	
ВСЬОГО		
ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ		
1.	Власні кошти	
2.	Безпроцентні позики (родичі, знайомі і т.п.)	
3.	Одноразова допомога по безробіттю для організації підприємницької діяльності	
4.	інші джерела	

3. Маркетинговый план

3.1 Опис продукції або наданої послуги (Який продукт / послуга пропонується, привабливі риси продукту / послуги, стадія готовності, унікальні характеристики)

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are approximately 20 lines visible. The paper has a slight shadow on the right side, suggesting it's resting on a surface.

3.2.Опишіть постачальників сировини, матеріалів і ін. Для Вашого виробництва (існуючі на ринку)

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are approximately 20 lines visible. The paper has a slight shadow on its right side, suggesting it's resting on a surface.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are approximately 20 lines visible. The paper appears to be a standard notebook page.

3.4.Аналіз конкурентів:

[illegible]

30

SWOT – аналіз

Сильні сторони (переваги Вашого бізнесу в порівнянні з конкурентами)	Слабкі сторони (які недоліки / слабкі сторони Вашого бізнесу в порівнянні з конкурентами)
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.
6.	6.
7.	7.
Можливості (які можливості має Ваш бізнес на ринку)	Небезпеки (які загрози можуть виникнути для Вашого бізнесу)
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.
6.	6.
7.	7.

3.5. Майбутні продукти і послуги. Ваше бачення продуктів / послуг які Ваша компанія буде пропонувати в майбутньому

4. Маркетингова стратегія

4.1. Дослідження ринку. Ваші цільові ринки і їх розмір. Які існують ринкові сегменти, яку частину ринку Ви плануєте охопити, де розташовуються Ваші основні споживачі

(Потенційний географічний ринок для Вашого бізнесу: які тенденції для даного товару (послуги): який рівень рентабельності склався по даному товару: як сегментується даний ринок: визначте наявних і потенційних конкурентів - кількість, місце розташування, обсяг. Чому Ви вважаєте, що вироблена Вами продукція або надана послуга будуть затребувані на ринку? Які ринкові тенденції для даного товару / послуги?)

4.2. Цінова політика (перелік цін на Ваші продукти і послуги, система знижок і пільг)

(Як буде розраховуватися ціна на товар / послугу? Чи буде змінюватися ціна від форми, часу оплати, сезону, кількості купленого товару та інших чинників? Який відсоток продажів планується здійснювати через посередників?)

5. Менеджмент

5.1.Штатний розклад (перелік найманих працівників, їх зарплата, включаючи свою)

5.2. Графік роботи протягом року (змінність, відпустки, вихідні та святкові і т.д.)

5.3. Ваша освіта і перелік прослуханих курсів, інших видів додаткового навчання, необхідних для ведення обраного Вами виду бізнесу. Практичний досвід роботи в даній сфері / в бізнесі.

6. План виробництва

6.1. Виробничі приміщення

Вкажіть, які приміщення будуть використані, їх розміри, місце розташування і доступність для клієнтів, інфраструктура (електроенергія, газ, вода, телефон і т.д.); в якому стані знаходиться приміщення, необхідний ремонт, чи відповідає приміщення певним регуляторним нормам, власне приміщення або орендується (вкажіть основні умови оренди приміщення)

6.2. Техніка, обладнання, транспорт

Яке обладнання необхідне? Яке вже є? Опишіть детально обладнання, яке необхідно придбати (вид устаткування, його вартість, терміни і місце придбання, доступність запасних частин і т.п.)

6.3. Постачальники матеріальних ресурсів

(Опишіть обраних Вами постачальників з переліку - див. П. 3.2. Обґрунтуйте вибір саме цих постачальників)

Об`єми виробництва продукції (надання послуг)

№ пп	Вид виробленої продукції	Ціна од. продукції /послуги	Об`єм виробництва на місяць		Об`єм виробництва на рік	
			од.	грн.	од.	грн.
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						
11.						
12.						
13.						
14.						
15.						
16.						
17.						
18.						
19.						

20.						
	Всього	***	***		*****	

7. Фінансовий план

7.1. Поточні витрати

- Постійні витрати (на місяць), в тому числі:

оплата праці постійних працівників

(Вкажіть кількість постійних працівників (сторож, бухгалтер, постійні робочі тощо), їх заробітну плату, величину нарахувань на заробітну плату)

(Вкажіть орендоване майно (будівля, обладнання, транспорт), величину оренди в місяць за видами обладнання, вкажіть умови сплати орендної плати (раз на місяць / квартал))
комунальні послуги

(Вкажіть витрати на утримання приміщень, оплату телефону, електроенергії, інших комунальних платежів) **інші постійні витрати**

(Вкажіть інші постійні витрати, такі як: реклама, сплата податків і платежів (єдиний податок, патент, плата за ліцензії та дозволи, ринковий збір, податок на землю, транспортний

податок), канцелярські витрати, господарські витрати, амортизація і ремонт обладнання, транспортні послуги та інше)

ВСЬОГО ПОСТІЙНІ ВИТРАТИ _____

7.2. Змінні витрати виробництва (надання послуг)

№ пп	Перелік змінних витрат	Ціна од.	Об'єм змінних витрат на місяць		Об'єм змінних витрат на рік	
			од.	грн.	од.	грн.
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						
11.						
12.						
13.						
14.						
15.						
16.						
	Всього змінних витрат	***	***		*****	

7.3. Рахунок прибутків і збитків, грн. (За перший рік)

№ п/п	Показники	Сума, грн
1	Виручка від реалізації продукції (послуг), всього,	
	в т.ч. по видам продукції (послуг): - - - - -	
2	Змінні витрати - всього	
	в т.ч. по видам продукції (послуг): - - - - -	
3	Постійні витрати - всього	
	в т.ч. по видам витрат - - - - -	
4	Всього поточні витрати	
5	Чистий дохід(прибуток):	
6	Рентабельність продаж, %	
	Аналіз беззбитковості (визначення мінімального обсягу продажів) - за день, - місяць, - рік	
7	Строк окупаємості проекту (стартових витрат)	

8. Оцінка можливих ризиків

Види ризиків та їх можливе запобігання / ослаблення. Продажні ризики. Конструктивні та технологічні ризики. Фінансові ризики. Можливі організаційні та страхові заходи захисту.

План впровадження проекту
(основні заходи)

Захід	Фінансові ресурси для реалізації заходу з вказанням джерела	Запланований термін здійснення	Примітка

Головне завдання бізнес-плану - переконати потенційних партнерів, що це цікавий з точки зору інвестицій проект, який окупить вкладені гроші і сили.

